

Egy nagyívű költői életmű

Tózsér Árpád köszöntése

Nehéz a laudátor dolga, ha olyan szerteágazó költői életművet próbál méltatni, mint amilyen a Tózsér Árpádé. Aki saját alkotásán túl generációkra volt hatással, s akkor még nem szóltunk az esszéíróról, a szerkesztőről, a tanárról és sok alteregóról, akik a terjedelem szűkössége miatt most értelemszerűen a háttérbe szorulnak. Felvidéki irodalmi Kossuth-díjasunk portréja ugyanis annyira sokrétű, hogy vázlatos felskiccelése is lehetetlen vállalkozásnak tűnik. Nem is tisztem, nem is akarok ezzel senkit terhelni.

De nyúljunk vissza kissé az időben. A második világháború után, a jogfosztottság, a lakosságcsere, a kitelepítések és más meghurcoltatások éveinek forгатagában az ismételten elcsatolt Felvidék magyarságának látszólag a legkisebb gondja is nagyobb volt annál, lesz-e kultúra és írásbeliség Pozsonytól Királyhelmeceig, amikor magának a szülőföldön maradásnak, a pusztá létnek a ténye forgott kockán. Nem csoda, hogy évtizedek múlva az irodalomtörténetben gyakran megfogalmazódott: a felvidéki magyar irodalomnak szinte a semmiből kellett újra indulnia.

Ennek a sokáig uralkodó premisszának az igazsága természetesen nem ilyen egyértelmű. Hiszen ha szellemi műhelyek, katedrák, lapok, könyvkiadók sokáig nem is voltak, a könyvek azért ott sorakoztak a polcokon. Homérosz és Shakespeare akkor is megvolt, akárcsak Balassi vagy a Nyugat több nemzedékének kötetei, Ady költészetében ugyanúgy el lehetett merülni, mint a régi kiadású Wass Albert vagy Szabó Dezső prózájában. A felvidéki irodalom lassú eszmélésének sokkal többet ártott a riadalmat, a kényszerű némaságot követő személyi kultusz és a

vaskalapos kommunista ideológia, amelynek többé-kevésbé mindenki kénytelen volt megfelelni. Így ragadt sokáig a sárban az irodalom szekere. Ennek a szellemi igénytelenségnek vagy inkább kicsinységnek, másodlagosságnak, a periférikus gondolkodásnak üzent hadat Tózsér Árpád.

A pályája elején romantikus húrokat pengető lázadó szerencsére nem maradt meg a népi, romantikus poézisnél, hanem korszakról korszakra építkezett. Modern, korszerű és mégis hagyománytisztelő költészete a bizonyíték arra, hogy a divatok nem feltétlenül ölik meg a klasszikust, de képesek szimbiózisban élni egymással, egymást termékenyítve gazdagítják világképünket, emelik az egyetemes kultúra magasába a lokális üzenetét, anélkül, hogy az provinciális maradna.

Így jutott el költőnk a gömöri provinciától az egyetemesig, a népiestől a posztmodernig. Itt azonban álljunk meg egy pillanatra. A Tózsért posztmodern költőnek tartó irodalomkritika és -történet nagy tévedése, amikor a posztmodern műfajokat a fejlődés csúcsának, a líra meghaladhatatlan kvintesszenciájának tartják. A Gömörpéterfaláról induló (s gömöriségét soha meg nem tagadó) költő messze jár azoktól a „szellemi magaslatoktól”, amelyeket ez a minden szépséget, hagyományt, az évszázadokig épült irodalomeszményt leváltani próbáló, köldöknézegető attitűd valaha is magából kitermelt.

Jó ha tudjuk, sőt akár a kéménybe is felírhatjuk: Tózsér a modernség kedvéért nem mondott le semmiről! A szülőföldet, a hagyományt és az egyetemes európai kultúra értékeit egyaránt ötvözi műveiben. Sokkal inkább poeta doctus, mint vendégszövegek egybeszerkesztője. Még ha egyesek számára úgy is tűnhet, hogy Tózsér Árpád írói pályája szinte

lineárisan, egyenes vonalban tartott a „posztmodern teljessége” felé, ez így nem igaz.

Egyik kritikusa nem kevesebbet állít, mint hogy a Tózsér-líra fokozatai a következők: népies líra, népies expresszionizmus, tárgyas líra, majd ezekhez társultak az avantgárd és neoavantgárd hatások, hogy mindez végül a posztmodern csúcsain érje el a boldog kiteljesedést. Nos, ez úgy marhaság, ahogy van. Közéleti hasonlattal élve, ez legalább olyan félreértése a lényegnek, mint az a bizonyos fukuyamai libertariánus jövődőlés a történelem liberális befejezettségéről, amit napjaink világtörténete véresen és csúfosan cáfol.

Tózsér Árpád lírája ennél sokkal összetettebb, maga az alkotó több regisztert megszólaltató költő. Hol indulatos, hol lakonikusan bölcs, egyszer ironikus, máskor pátoszba mártja a tollát, de mindannyiszor kitetszik a félreérthetetlen szándék, ami nem más, mint az igényesség. Eszköztárát tekintve olyan kimeríthetetlen alkotója a magyar lírának, amilyen komplexitást nagyon kevesen voltak képesek elérni. Tózsér Árpád költészetének, amely valamennyiünk értékes kincse, méltán ott a helye a magyarság szellemi égboltján.

Engedtessek meg négy sort idéznem A költő s a pálma című verséből:

„Suttog torok és nyelv nélkül,
s néz ezredévek nevében:
egyszerre látja a legvégül-t
s a gyökereket a földkori éjben.”

A díjazottnak gratulálok!